

ואילו תנא דמתניתין חולק ונוקט על הר גריזים. וכן סובר רבי אליעזר בן יעקב בברייתא. מבואר בתוס' שמודה רבי שמצוה לכתחילה לקיים 'על' ממש, אלא שאם ישנה סיבה מסוימת שלא לעשות כן, או לענין דיעבד — מתפרש 'על' בסמוך. (וכן מבואר בספר טהרת הקדש (מנחות סב.), שגם למאן דאמר 'על' — בסמוך, רוב 'על' שבתורה — ממש, אם לא שיש הכרח וסיבה מיוחדת לפרש אחרת. וכ"כ בשו"ת חכם צבי (קסח). וכיו"ב בשפת אמת במנחות שם). ועוד כתבו התוס', שגם לפי התנאים החולקים על רבי במנחות, כגון רבי מאיר ורבי יהודה, מודים ש'על' הנאמר במברכים על הר גריזים לאו דוקא, שהרי הכהנים והלוויים שהיו למטה הם המברכים. וכן יש מקומות שלפי הסברא אין מתפרש על ממש ולא בסמוך, כגון לא תשחט על חמץ דם זבחי לדעת רבי יוחנן, בפסחים סג, ע"ש בתוס'. וע"ע בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב טו. הרמב"ם בכמה מקומות פסק כמאן דאמר 'על' — בסמוך'. (ע' הלכות תמידין ומוספים ה,ג; פסולי המוקדשין ב,כו וכס"מ).

ג. שלש פעמים באו ישראל בברית; בהר סיני, בערבות מואב ובהר גריזים והר עיבל. רבי שמעון מוציא הר גריזים והר עיבל ומכניס אהל מועד (כשיטת רבי עקיבא רבו, שכללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד). ובכל אחת נכרתו שש עשרה בריתות על כל מצוה ומצוה — 'ברוך' בכלל ('ברוך אשר יקים את התורה הזאת') ו'ברוך' בפרט, 'ארור' בכלל ו'ארור' בפרט, ללמוד וללמד ולשמור ולעשות — הרי ארבע פעמים ארבע. נמצא בין הכל מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה. בירושלמי מובא מרבי שמעון מנין תקע"ו בריתות לכל מצוה ומצוה. (עתי"ס). רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו אומר משום רבי שמעון: כל אחת מהארבעים ושמונה בריתות נכפלת בשש מאות אלף איש ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים כמנין בני ישראל, שהרי קבלו עליהם ערבות הדדית, נמצא כל אחד מישראל נכנס בברית של כל אחד ואחד. רבי אומר לדבריו (שהוא מונה את בריתות הערבות), כל אחד נעשה ערב גם על ערבותו של חברו, הרי יש להכפיל מנין זה בששים רבוא שלשת אלפים חמש מאות וחמשים.

דף לח

- נט. א. מהם החילוקים בין ברכת כהנים במקדש לברכת כהנים במדינה?
 - ב. ברכת כהנים — מהם הדינים הנצרכים לאמירתה?
 - ג. האם יש לחון לקרוא 'כהנים' או 'כהן' לפני הברכה?
 - ד. כהן שאינו עולה לדוכן, על מה הוא עובר?
 - ה. מתי צריך הכהן לעלות לדוכן?
 - ו. בית הכנסת שכולו כהנים, מה דינו בברכת כהנים?
 - ז. עם שבשדות, האם הם מתברכים בברכת כהנים? האם מחיצה מפסקת?
- א. במדינה אומר אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת (לפי שאין עונים 'אמן' במקדש הלכך אינו מפסיק בין פסוק לפסוק).
- א. לדברי התוס', (מ:) היו אומרים 'ברוך שם...'. לאחר הזכרת השם בברכת כהנים, ולא בסוף

הפסוק. [ויש סוברים שאומרים זאת תוך כדי הזכרת השם]. והרא"ש (בסוף פירוש לתמיד) נקט שלא אמרו 'ברוך שם...' בברכת כהנים.

עוד מבואר בתוס' שהעם היו כורעים ומשתחוים בשעת שמיעת שם השם בברכת כהנים. ויש אומרים שלא היו כורעים אלא ביום הכפורים, בשעה שהיו שומעים את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול. (כן כתב תוס' יום טוב ביומא ו,ב. וכן משמע שנקט בפשיטות בספר ראשון לציון לבעל אוה"ח הק' — ברכות סג.).

ב. כתבו ראשונים שהארכת טופס הברכות במקדש 'מן העולם ועד העולם', וכן אמירת 'ברוך שם...' אינן נוהגות אלא בתפילה, אבל בשאר ברכות לא היו מאריכים, והיו עונים אחריהן 'אמן' (עפ"י ראב"ד, מובא בראשונים ברכות נד; עשרה מאמרות — חקור הדין ח"ה ה. והרש"ש לא כתב כן).

במדינה אומר השם בכינויו ובמקדש ככתבו. (ושמו את שמי — שמי המיוחד לי. ונאמר במקדש לשום את שמו שם. רבי יאשיה אומר: בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך — בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך, בבית הבחירה, שם אזכיר את שמי).

א. משמת שמעון הצדיק נמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם (יומא לט:). התוס' פירשו משום שמאז נפסק גילוי שכינה. והרמב"ם (נשי"כ יד, ג; מוה"נ ח"א סב) פירש כדי להסתירו מאנשים שאינם הגונים. ובשפת אמת (ביומא) צדד לומר שאחר שמת שמעון הצדיק לא היו חכמים היודעים לברך בשם המפורש אלא יחידים בלבד, ע"ש. והרי"ד (שם) כתב שאין חובה להזכיר במקדש את השם ככתבו אלא רשות. ועוד פירש שמשמת שמעון הצדיק נמנעו מלברך בשם בן מ"ב אותיות, אבל שם בן ד' אותיות היו מזכירים גם לאחר מכן. בספר 'חדושים ובאורים' צדד לומר שקודם שמת שמעון, הזכרת השם ככתבו במקדש מעכבת. (וי"ל).

ב. לפרש"י (ביומא סט) אין אומרים שם המפורש חוץ לעזרה. ואולם יש שנראה מדבריהם שמזכירים שם המפורש בכל הר הבית (ע' בפרוש הרב מברטנורא ותפארת ישראל — תענית ב,ה; אפיקי ים ח"ב ג. וכן משמע דעת מהרש"א שלכך אין עונים 'אמן' במקדש, לפי שהזכירו את השם ככתבו, והרי משמע בתענית (טו-טז) שאין עונים 'אמן' בכל הר הבית — משמע שנקט שבכל ההר נאמר ככתבו. 'מגדים חדשים' ברכות סג.).

ג. בגבולים, אם לא הזכיר שם אדנות אלא בכינוי — לפירוש רבנו הלל (המובא בתוס') נראה שיצא ידי חובה. והתוס' דחו דבריו. וכן מדברי הרמב"ם נראה שלא יצא (עפ"י אגרות משה או"ח ח"א סו"י לב).

במדינה הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהם (כלומר פורסים הידים ממעל לגובה הראש (חדושים ובאורים), ששכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם), חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ. רבי יהודה אומר: אף כהן גדול מגביה.

א. הלכה כחכמים. (רמב"ם נשי"כ יד, ט).

ב. יש מי שכתב שרשאים הכהנים במדינה להגביה ידיהם למעלה מכתפיהם אלא שאינם חייבים. ויש חולקים וסוברים שאין הדבר נאה.

א. לדברי התוס' היו נושאים כפים במדינה בכל קרבן ציבור, תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים ובמוספין. והרמב"ם כתב שלא נשאו כפיהם בתמיד של בין הערבים. במדינה, נשיאת כפים אינה אלא בתפילת העמידה, שהיא כנגד קרבנות הציבור, תמידין ומוספין. ואינה אלא בעשרה מישראל, ככל דבר שבקדושה (משנה מגילה כג.). יש אומרים שמהתורה אין צריך עשרה אלא מדרבנן, ואין הדבר ברור.
ב. אמירת העם וענייתו בברכת כהנים במקדש ובמדינה — להלן מ.

ב. ברכת כהנים בלשון הקדש (גזרה שוה מברכות שבהר גריזים. ורבי יהודה דרש מכה תברכו), ובעמידה (מגזרה שוה הנ"ל. רבי נתן אומר מהקש ברכה לשרות), ובנשיאות כפים (גזרה שוה מוישא אהרן את ידו אל העם ויברכם. רבי נתן אומר, מהקש בניו לו וברכה לשרות), פנים כנגד פנים ובקול רם (אמור להם — כאדם האומר לחברו).

א. כתבו התוס' ועוד ראשונים, שעמידה בברכת כהנים מעכבת, כבשירות. וכתב הנודע-ביהודה שאפילו עמידה בסמיכה פסולה. וכתבו פוסקים שגם הציבור יש להם לעמוד לכתחילה.

עוד כתב הנוב"י ועוד אחרונים, שגם דין 'נשיאת כפים' מעכב, וכהן שאינו יכול לישא כפיו לא יעלה [וגם לא יקשור ידיו לראשו]. ויש מי שחלק על כך.
כהן שאין לו אלא יד אחת — הורה בשו"ת אבני נזר (או"ח לא) שישא כפיו בלא ברכה שלפניה אלא ישמע ברכת 'אשר קדשנו...'. מכהן אחד, ויברך ברכת כהנים.
ב. 'קול רם' היינו קול בינוני שהוא מעולה שבקולות (טור עפ"י ירושלמי). וצריך שישמע קולו לציבור.

כהן שקולו חלש ואינו נשמע לציבור — יצא מבית הכנסת (עפ"י משנ"ב קכח סקנ"ג. והיינו שאין עשרה שומעים אותו. חו"ב).

כשהקהל מרובה, כתב הפרי-חדש שיש לכהן להרים קולו יותר כדי שישמעו כל הקהל. (ובחודשים ובאורים כתב שלעולם צריך קול בינוני דוקא. ולכאורה נראה שהגדרת הקולות תלויה בשומע, וכגון אם הוא רחוק, צריך שיגיע לאוזניו קול בינוני, לא חלש ולא צעקה, הלכך הדבר משתנה בהתאם לגודל הקהל, כי צריך שיהא לכלל הקהל קול בינוני. וכן משמע בספרי, 'אמור להם — שיהיה כל הקהל שומע').
נחלקו דעות האחרונים האם יכול כהן לברך על ידי שמיעה מחברו, מדין 'שומע כעונה', או שמא כיון שצריך קול רם, אי אפשר לקיים בשמיעה.

ג. ברכות כהנים מעכבות זו את זו, שאם חיסר אחת לא יצא (עפ"י תוספתא מנחות ו). ויש להסתפק בכהן שבירך בשחרית עד 'וישמר' ובמוסף השלים — האם יצא ידי חובה, או שמא היא ברכה אחת ממש והרי הפסיק בה (הדושים ובאורים).

ד. מסופקני אם העומדים ממעל לכהנים מכנגדם, נחשב 'פנים כנגד פנים' אם לאו. וצ"ב.

ג. אמר אביי: נוקטים אנו, לשני כהנים ויותר — קורא (שליח הציבור) 'כהנים'. לאחד — אינו קורא. (אמור להם. ובירושלמי מובאת דעת רב נחמן בר יצחק שגם לכהן אחד אומר 'כהן'). רב חסדא אמר: כהן קורא כהנים (אם שליח ציבור הוא) ואין ישראל קורא כהנים (אמור להם — אמירה משלהם). והסיקו הלכה כאביי ואין הלכה כרב חסדא.

א. יש מפרשים 'לאחד אינו קורא' — אי אפשר לכופו לעלות, שגם אם יאמרו לו לעלות אינו

עובר ב'עשה' אם נמנע. (מובא בתורא"ש, וכן דעת רבנו פרץ, מובא בטור). ויש חולקים וסוברים שגם כהן אחד עובר אם קראו לו. ובשם רבנו תם כתבו שכהן אחד אעפ"י שאינו חייב לעלות מהתורה, חייב מדרבנן.

ב. לדעת הרמב"ם הר"ן ועוד ראשונים, שליח הציבור העובר לפני התיבה הוא הקורא 'כהנים' [אך אין לחוש אם אחר יקרא, אלא שאין המנהג כן. עפ"י שו"ת הרמב"ם רצב]. וכן משמע מרש"י. ואילו רבנו תם פסק (מובא בתוס' ברכות לד וברא"ש שם ובמגילה, ועוד. וכן דעת רבנו חננאל) שאחר יקרא ולא הש"ץ, משום הפסק בתפילה. וכן פסק הרא"ש, וכן נקט הגר"א למעשה. ונחלקו המנהגים בדבר.

ג. יש אומרים שאינו אומר 'כהנים' מיד אחר ברכת הודאה, אלא אומר 'או"א ברכנו בברכה המשולשת... מפי עבדך (ה) כהנים...'. [וכשאומר 'כהנים' מגביה קולו, לקראם. וכן נהג מהר"ם מרוטבורג]. ואז הכהנים הופכים פניהם ומברכים. ויש חולקים וסוברים שאין אומרים כן אלא כשאין שם כהנים. (ע' מאירי ותורא"ש; טור או"ח קכח).

ד. יש שם כהן אחד גדול ועוד כהן פחות מ"ג שנה — כתב המבי"ט שאין לקרוא 'כהנים'. [ומשמע מפשט דבריו שגם אדם אחר שאינו ש"ץ, לא יקרא]. והפרי-חדש מפקפק בזה. אכן לפי המנהג שאומרים 'אלקיננו ואלקי אבותינו ברכנו...'. ודאי יכול לומר זאת, שאין בדבר הפסק. (עפ"י משנה ברורה קכח סקל"ח).

ה. כתבו ראשונים על פי הירושלמי, שהחזן האומר 'כהנים' יהא ישראל ולא כהן. ואין הדבר מעכב אלא שיש להשתדל לכתחילה. (באר שבע).

ו. המבי"ט (בתשובה סד) נקט לעיקר שהקראת 'כהנים' — דין דאורייתא הוא.

ד. אמר רבי יהושע בן לוי: כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה 'עשה'; כה תברכו; אמור להם; ושמו את שמי.

א. כתבו המפרשים, הרי זה ביטל מצות עשה אחת, וכאילו עבר על שלש 'עשה' (עפ"י רמב"ם סוף הל' נשי"כ, ועוד. וע' ב'שעורים לזכר א"מ' ח"ב עמ' רכב, שיש במצוה זו שלשה קיומים; ברכה, אמירה, ושימת שם ה' על ישראל, כלומר השראת שכנתו על הציבור). ודוקא כשהוא בבית הכנסת והחזן קורא 'כהנים' [שנאמר אמור להם], אבל אם אינו בבית הכנסת אינו עובר. (רא"ש פ"ג כב, ועוד). ויש אומרים שכהן אחד אינו עובר גם כשקראו לו. ויש חולקים. (ע' או"ח קכח).

וישנה דעה הסוברת ששני כהנים ויותר עוברים בשלשה 'עשה' כשקראו להם. וכהן יחיד עובר ב'עשה' אחד אם נמנע מלעלות. (עפ"י רבנו מנוח, מובא בב"י שם). ולמעשה נחלקו האחרונים בדבר, האם יש חובה מדאורייתא לכהן יחיד לברך. (ע' מנחת חינוך שעה; פרי חדש ופרי מגדים קכח).

ב. כתבו התוס' (בראש השנה) שכהן שעלה לדוכן פעם אחת באותו יום, שוב אינו עובר אפילו אמרו לו לעלות.

וכל כהן שאינו עולה לדוכן לעולם, חוששים שמא בן גרושה או בן חלוצה הוא (רב, כפירוש הגמרא. והרמב"ם השמיט זאת).

בחדושים ובאורים רצה לפרש דברי רב, שכהן שלא עלה כלל לישא כפיו, אף לא לפרקים, ובא עתה לעלות — חוששים לו שמא הוא חלל ואין מעלים אותו. ולפי זה כתב

שהיה מקום לומר [דלא כהתוס'] שאפילו הוא מקבל מתנות כהונה, כיון שזולזל כולי האי
בנשיאת כפים, חוששים לו.

א. כתב בספר חרדים (יב) שגם ישראל המתברך הרי הוא בכלל המצוה. והביאו כמה מהאחרונים
דבריו להלכה. וכתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה כ,כג): ודאי יש חיוב על כל
אחד מישראל לשמוע ברכת כהנים, ולהיכנס לבית הכנסת שיש שם כהנים כדי לשמוע
הברכה. מלבד ביום חול כשהוא צריך לעסוק במלאכתו, פטרוהו. וכן נשים הצריכות
להיטפל בבניהם הקטנים. וכן חולים ומשמשיהם.

ואולם יש סוברים שגם לדברי בעל ספר חרדים אין מוטל חיוב על ישראל לחזור אחר כהן
כדי להתברך, וכן אם יצא מביהכ"נ אינו מבטל מצות עשה, אלא כשהכהן מברכו מצוה
עליו לכוין לקבל הברכה. ועוד כתב שמסתבר שאין חילוק לגבי ישראל אם כבר שמע
ברכת כהנים היום אם לאו (עפ"י דבר אברהם ח"א לא, ע"ש).
ובשיעורי הגרי"ש אלישיב שליט"א מובא, שמרוב הראשונים נראה שאינם סוברים כדעת
בעל החרדים.

ב. עוד כתב באגרות משה שם: המתפלל צריך להפסיק בתפילתו ולשתוק כדי לשמוע ברכת
כהנים. וכן אם עשו אנשים שלא כשורה, ועמדו להתפלל חוץ לבית הכנסת, צריכים
לשתוק בתוך תפילתם ולשמוע ברכת כהנים. ומסתבר עוד בפשיטות, שאם נעמד להתפלל
אחורי הכהנים, צריך לילך משם ולעמוד בפני הכהנים, שהליכה לצורך זה אינה מהוה
הפסק. עד כאן דבריו המחודשים.

(ומצוי הדבר אצל שליח ציבור שפעמים אינו עומד מול הכהנים המברכים, ולפי דבריו לכאורה יש לו לנדוד
מעט לאחוריו. וצ"ע.)

ואולם לפי מה שכתב בספר 'עמק ברכה' (הל' תפלה), נראה ודאי שאסור לזוז באמצע התפילה כדי לשמוע
ברכת כהנים. ואף ללא דבריו י"ל שאונס תפילה לא גרע מאונס מלאכה. וכן מובא בספר הליכות שלמה
(יג ובהערה) שהמתפלל אחורי הכהנים, ישתוק ויכוין לברכתם ויצדד פניו מעט, אבל לא יזוז ממקומו.
ואולם דעת הגרי"ש שליט"א (בהערות למסכת סוטה) שכיון שמסתיימת שאר הראשונים
וממשמעות דבריהם נראה שאינם סוברים כדעת בעל ספר חרדים, אין נראה שיהא מותר
להפסיק בשתיקה באמצע התפילה כדי לשמוע הברכה, וממילא הוא נידון כעם שבשדות
האנוסים מלבוא.

ג. העוסק בתורה במקום שהכהנים מברכים, יש לו להפסיק ולעמוד לקבל ברכתם, גם אם
כבר שמע ברכת כהנים באותו יום — מפני כבוד הברכה וכבוד השכינה השורה למעלה
מראשי כהנים, והקב"ה משתף קולו בברכתם. אבל תלמוד תורה דרבים אין לבטל משום
כך. (עפ"י הליכות שלמה ט,ו).

ומאותו הטעם אין להפסיק לקדיש וקדושה בשעה שהכנים מברכים (שם י,ד).

ה. הכהן עולה לדוכן בברכת עבודה (וישא אהרן את יָדו אל העם ויברכם וירד מעשֶׁת החטאת והעלה
והשלמים), ואם לא עלה בעבודה שוב אינו עולה. ודוקא כשלא עקר רגליו, אבל עקר רגליו מקודם
כדי לעלות — עולה. וכן כהן העובר לפני התיבה ומובטח לו שלא יתבלבל אם יברך, הרי הוא נד
מעט בעבודה ודיו.

א. לא עקר רגליו בעבודה, ועבר ועלה לדוכן — נחלקו הפוסקים אם צריך לירד אם לאו. וכן דנו כשקראוהו לעלות ולא עקר רגליו.

ב. יש מצדדים להחמיר שהליכה ליטול ידיו אינה נחשבת עקירת רגלים לעלות. (לכאורה נראה בסברא שהנטילה עצמה אפשר שנחשבת כעקירת רגלים. וצ"ב).

ג. נראה פשוט שכהן שעקר רגליו לעלות לדוכן מקודם, ובשעת אמירת 'רצה' הוא עומד על עמדו ועדיין לא עלה לדוכן — נחשבת זו 'עקירת רגלים', שהרי בברכת העבודה הוא במצב שכבר עקר רגליו לעלות. (הערות במסכת סוטה).

ד. כהן המאריך בתפילתו ומשער שלא יספיק לעקור רגליו בעבודה, אין נראה שתועיל לו עקירת רגלים שיעשה עתה, קודם שנעמד להתפלל, אלא יעקור רגליו מעט באמצע תפילתו, בשעה שייגיע ש"ץ לעבודה. (עפ"י שבט הלוי ח"ח כג).

ה. נראה שגם כאשר מקום עמידת הש"ץ הוא באותו מקום שהכהנים מברכים, יש לו לש"ץ כהן לעקור מעט את רגליו כשמגיע ל'רצה', ואין אומרים שנעמד לפני התיבה במקומו, ייחשב לו כמי שעקר רגליו לברך. (עפ"י שבט הלוי ח"ח כג, ב. מה שכתב כן בשם בן איש חי (תצוה), לא ידעתי מנין משמע כן מדבריו).

ו. יש מקומות שנהוג בהם שהש"ץ כשהוא כהן, עולה לדוכן עם שאר הכהנים לברך. ולא נהגו כן אלא נשאר על עמדו ומברך, [וגד מעט ב'רצה' כנ"ל]. (ע' הערות במסכת סוטה).

ז. גם כהן שלא התפלל ומצא ציבור מתפללים, נושא את כפיו, ואין תפילתו מעכבת. (ראבי"ה וערוך בשם גאון; מובא בהגהות מיימוניות סוף הל' נשי"כ).

ו. אמר אדא אמר רבי שמלאי: בית הכנסת שכולה כהנים, כולם עולים לדוכן. למי מברכין — אמר רבי זירא: לאחיהם שבשדות [אותם שאנוסים מלבוא לבית הכנסת]. והסיקו על פי סתירת הברייתות, שדין זה אמור כשאין שם שויר עשרה אם יעלו מקצתם לדוכן, אבל אם ישתירו עשרה — יעלו מקצתם ויישארו עשרה שיענו אמן.

א. המגן-אברהם (קכח סקל"ח) כתב שזה דוקא בכהנים, אבל אם יש שם כהנים וישראלים, יעלו כל הכהנים אעפ"י שעל ידי כך לא ישתירו עשרה ישראלים שיענו. ואולם דעת הגרעק"א שאין סברא לחלק בין כהנים לישראלים, בשניהם עדיף שיעלו רק מקצת מהכהנים כדי שישתירו עשרה שיענו אמן. (ובאגרות משה (או"ח ח"ב לא) נקט כדברי המגן-אברהם).

ב. ביהכ"נ שכולו כהנים ואין באותה עיר אנשים גדולים נוספים מלבד הכהנים. ואפשר אפילו יש שם אלא שאינם באים לאותו בית הכנסת אלא לביהכ"נ אחר — כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב לא) שלא יברכו כלל.

ז. תני אבא בן רב מנימין בר חייא, עם שאחורי כהנים אינם בכלל ברכה. ופרשו, דוקא כשאינם אנוסים מלבוא, אבל אנוסים במלאכתם — בכלל הברכה הם.

אנשים גבוהים פשוט שאינם מפסיקים בין הכהנים לאנשים אחרים. וכן התיבה אינה מפסקת. ומחיצה — לדברי רבי יהושע בן לוי אינה מפסקת.

א. כתבו התוס' שהלכה כרבי יהושע בן לוי [ודלא כרב]. ובאנוסים מלהיכנס לפנים מן המחיצה, אינה מפסקת אפילו לרב.

כתב הרשב"א (בתשובה צו): גם הבימה שגבוהה עשרה ורחבה ארבע ויש לה מחיצות גבוהות, אינה מפסקת אפילו לרב החולק על רבי יהושע בן לוי, מפני שהיא מיועדת לתשמיש בית הכנסת לפיכך אינה מפסקת.
ב. לא אמרו אין מחיצה מפסקת אלא לעומדים בבית הכנסת מעבר למחיצה, או חוץ בחצר בית הכנסת מחוץ לפתח, אבל לא בעומד בבית אחר. (ריא"ז).

כל העם בכלל הברכה, גרים נשים ועבדים (משוחררים). אף על פי שנאמר בני ישראל — כולם בכלל, שנאמר אמור להם.

דין שליח ציבור, ענייתו 'אמן' אחר הכהנים, ונשיאת כפיו אם הוא כהן — נתבאר בברכות לד.

ס. אלו מאמרי רבי יהושע בן לוי בעניני ברכה, טובת-עין וצרות-עין, מובאים בסוגיא?

אמר רבי יהושע בן לוי:

מנין שהקב"ה מתאוה לברכת כהנים, שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם; כל כהן שמברך — מתברך, ושאינו מברך — אין מתברך...
יתכן שלא אמר אלא כשעבר במזיד ולא ברך. ויתכן אף כשלא עבר, כגון שלא עקר רגליו ברצה ולא אמרו לו לעלות, או כשלא בא לבית הכנסת מחמת אונס מלאכה — אף בזה אינו מתברך. (ע' בבאור שני הצדדים בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב לא);
כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה 'עשה'...
כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה...

אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין...

מנין שאפילו עופות מכירים בצרי העין...

כל הנהגה מצרי העין עובר בלאו... [רב נחמן בר יצחק אמר: עובר בשני לאוין...].

אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי העין...

דף לט

סא. א. העומדים בצדי הכהנים, האם הם בכלל הברכה?

ב. מה דינו של כהן שלא נטל ידיו?

ג. איזו ברכה מברך הכהן קודם ברכת כהנים? אלו אמירות נוספות נלוות אל הברכה?

ד. סדר נשיאות כפים, כיצד?

א. העומדים בצדי הכהנים, נסתפקו בגמרא האם הם בכלל המתברכים. ופשט אבא מר בר רב אשי ממשנת פרה שהמתכוין להזות לפניו והזה לאחריו — הזאתו פסולה, אבל הזה על הצדדים שבפניו — הזאתו כשרה. ואף כאן, הצדדים שממנו ולהלן דינם כלפניו, ושממנו ולאחור — כלאחריו.

כתבו הפוסקים שגם הצדדים אשר בקו ישר עם הכהן, כלפניו דמו. ויש אומרים שבאופן

זה יש לעמוד כלפי צדו, כדי שיהא 'פנים מול פנים'. (עפ"י משנה ברורה. וע' ב'חדושים ובאורים'